

Bütün bunların yanısıra aspirin hakkında bir şey söylemeği unutmayalım;

başağrılarını için birebir olduğunu.

SCIENC EDIGEST'ten
Çeviren: RUHSER KANSU

OKUNAN KİTAP

NASIL İŞARETLENİR

MORTIMER J. ADLER

Her hangi bir şeyden en büyük yararı elde etmek için «satırların arasını» da okumak, yani derinine dalmak gerektiğini bilirsiniz. Ben sizi, okuma sırasında aynı derecede önemli olan bir şeye, «satırların arasına yazmaya» da inandırmak istiyorum.

Okunan bir kitabı işaretlemenin zararı bir hareket olmaktan çok bir sevgi ve ilgi belirtisi olduğunu kuşkusuz ileri sürebilirim.

Ancak sizi nolmayan bir kitabı işaretleyemezsiniz. Size ödünç kitap veren kitaplık görevlileri (ya da dostlarınız) sizden onu, haklı olarak, temiz tutmanızı beklerler, sizin de öyle yapmanız gerekir. Benim, kitapları işaretlemenin yararlı ol-

duguna değgin görüşümü yerinde bulursanız, işaretleyeceğiniz kitapları satın alırsınız. Çoğu büyük dünya kitaplarını bu gün, yeni baskılarından, on, on beş liradan daha ucuza elde etmek olanağı vardır.

Bir kitaba sahip olmanın iki yolu vardır. Birincisi tıpkı elbise ya da oda takımı satın alınışında olduğu gibi, para ödeyerek mülkiyet hakkı kurmaktır. Ancak bu satın alma işlemi, sahip olma işinin başlangıcıdır. Tam sahiplik, onu kendinizin bir parçası haline getirdikten sonra olur. Kendimizin bir parçası haline getirmenin en iyi şekli de ona yazmaktır. Bir örnek, görüşümüzü aydınlığa kavuşturabilir. Kasaptan biftek satın alarak, bunu onun buzdolabından kendi buzdolabımıza

nakledersiniz. Ancak, bifteğe, yenilip kana karışmadan önce, gerçek anlamıyla sahip olmuş sayılmazsınız. İşte ben kitapların da bize yararlı olması için yutulması ve kanımıza karışması gerektiği savındayım.

Bir kitaba sahip olmanın anlamına değgin şaşkınlık, insanları, kâğıt, cilt ve harfe karşı (Fiziksel şeylere karşı saygı) yani yazarın dehasından çok matbaacının sanatına karşı bir hayranlığa itiyor. İnsanlar kapağının içine isim etiketi yapıştırılmadan da iyi bir kitaptaki görüş ve güzelliğin elde edilebileceğini unutuyorlar. Çok güzel bir kitaplığa sahip olmak, o kitaplık sahibinin kitaplarla zenginleştirilmiş bir kafaya malik olduğunu kanıtlayamaz; bu olsa olsa, onun, babasının ya da karısının bu kitapları satın alabilecek kadar zengin olduğunu gösterir.

Kitap sahipleri üç türdür. Birincisinin kitaplığında hiç okunmamış ve el değmemiş olarak bütün standart serileri ve en iyi kitaplar bulunur. (Bunlar kitap değil kişiye ait aldatıcı kâğıt odunu ve mürekkeptir). İkincisinin çok kitabı vardır, bunlardan bir kısmı sonuna kadar okunmuş, çoğu gözden geçirilmiştir, fakat hepsi de ilk alındığı günde olduğu kadar temiz ve parlaktır. (Bu şahıs herhalde kitapları sahip olmak ister, fakat, onun kitapların fiziksel görünüşüne karşı duyduğu hatalı saygı, kendisini bundan ahkor.) Üçüncüsünün çok ya da az sayıda kitabı vardır ve kitaplar, devamlı kullanma sonucu hep köşeleri, bülkülümüş, yıpranmış ve gevşemiş durumdadır, baştan sona işaretlenmiş ve yazılmıştır. (Bu adam kitapların sahibi olmuştur.)

Nefis şekilde basılmış, ince bir zevkle çiltlenmiş bir kitabı bozulmamış ve yazılmamış olarak korumak yersiz bir saygıdır. Diye sorabilirsiniz. Elbette değildir. Küçük yaşta ki çocuğumun eline bir tahtım kalemle orijinal bir Rembrandt vermeyeceğim gibi Paradise Lost (Kaybolmuş Cennet) un birinci baskısını da baştan sona kargacık burgacık yazılarla doldurmam. Bir resmi ya da bir heykeli işaretlemem. Deyiş yerinde sayılırsa, onun ruhu bedeninden ayrılamaz. İşte az bulunur bir baskının ya da emek verilmiş bir cildin güzelliği de bir resim ya da heykelinkinin aynıdır.

Fakat kitabın ruhu bedeninden ayrılabilir. Kitap bir resimden çok bir müzik parçasının notası (Bütün çalınları ki bir arada) gibidir. Hiç bir büyük müzisyen

başlı kağıtlardaki bir müzik semfonisini karıştırmaz. Arturo Toscanini Brahms'a hayrandır, fakat Toscanini'nin (minör) semfonisine değgin notası (Bütün çalgıların ki bir arada (score) baştan sona kadar öylesine işaretlenmiştir ki onu üstüdü kendisinden başka kimse anlamaz. Büyük bir orkestra şefinin müziksel notalarını (Bütün çalgıların ki bir arada) işaretleme (Her inceleyişte tekrar tekrar) nedeni ne ise sizin de kitaplarınızı işaretlemeye nedeniniz odur. Çok güzel bir cilde ya da baskıya hayran kalırsanız, onun bir ucuz baskısını satın alarak yazara gereken saygıyı gösteriniz.

Okurken bir kitabı işaretlemek niçin zorunludur? Bir kere insanı uyanık tutar. (Sadece bilinçli demiyorum, geniş anlamda uyanık diyorum). İkincisi, okumak, aktif olursa, düşünmektir, düşünmek de kendini, söylenen ya da yazılan sözcüklerle anlatmaya çalışır. İşaretlenmiş kitap, genel olarak, kitap boyunca bir düşünce demektir. Son olarak, yazmak sizin sahip olduğunuz ya da yazarın ileri sürdüğü düşünceleri hatırlamanıza yardım eder. Şimdi bu üç noktayı biraz açmağa çalışalım :

Okuma vakit geçirmeden daha fazla bir şey olarak düşünülüyorsa etkin (aktif) olmalıdır. Gözlerinizi bir kitabın sayfaları arasında gezdirerek okuduğunuzdan birşeyler elde edemezsiniz. Örneğin, Gone With the Wind (Rüzgâr gibi geçti) gibi hafif bir hikaye kitabının okunması en yüksek düzeyde bir etkinlik gerektirmez. Zevk için okunan kitapları dinlenme halinde okumak kabil olup bundan insan hiç bir şey kaybetmez. Fakat düşünce ve güzellik bakımından zengin olan ve büyük temel sorunlar ortaya koyarak bunları cevaplandırmağa çalışan değerli bir kitap, kabil olduğu kadar etkin bir okuma ister. John Dewey (Amerikan filozof ve eğitimcisi) in düşünmelerini Bay Vallee (Amerikan popüler müzik şarkıcısı 1920 lerde ün yapmıştır) nin ezgileri gibi sındiremezsiniz. Onlara uzanmak gerekir. O da yatarak olmaz.

Bir kitabı okuyup bitirdikten sonra kitabın sayfaları, sizin tarafınızdan yazılmış birçok notlarla dolu olursa, okumanızın etkin olduğunu anlarsınız. Büyük kitapların en etkin okuyucusu olarak Chicago Üniversitesinden Başkan (Rektör) Hutchins (1929-1950 yılları arasında Chicago Üniversitesi Başkanı) i tanıyorum. Ve kendisini yine en yüklü bir çalışma

programına sahip kimse olarak biliyorum. O mutlaka bir kurşun kalemle okur, ve bazen, akşam üzeri, eline bir kitapla bir kurşun kalem alınca, anlamlı notlar tutacak yerde, sayfaların kenarlarına, kendi deyimiyle «havyar fabrikaları» çizdiğini fark ederse okuyamayacak kadar yorgun olduğunu ve boşa zaman harcadığını anlayarak kitabı bırakır.

Fakat siz yazmanın niçin gerekli olduğunu sorabilirsiniz. Evet kendi elinizle yazmadaki fiziksel hareket sözcüklerle tümceleri daha belirli olarak aklınıza getirir ve belleğinizde daha iyi şekilde saklanmasını sağlar. Okuduğunuz önemli sözcük ve tümcelerle bunların ortaya koyduğu sorulara değgin tepkilerinizi kaydetmek, bu tepkilerin saklanmasına, soruların da daha belirgin hale gelmesine yardımcı eder.

Hatta birkaç kâğıt parçasını yazı yazma işi bittikten sonra bunları kaldırıp atsanız bile, kitaptan muhakkak alacağınızı alırsınız. Sayfa kenarları (üstte, altta hem de yanlarda), son sayfalar, satırlar arasındaki boşluklar hep yazmaya elverişlidir. Buraları kutsal değildir. Ve hepsinin üstünde, işaret ve notlarınız kitabın esas bir parçası olur ve sonuna kadar arada kalır.

Kitabı ertesi hafta ya da yıl tekrar ele alınca katıldığınız ya da katılmadığınız görüşlerle kuşku ve sorgularınızı olduğu gibi bulursunuz. Bunun, kesilen bir konuşmaya bırakılan yerden tekrar devam etmek gibi bir faydası vardır.

Aslında bir kitabı okumak, aynen o kitabın yazarıyla konuşmada bulunmak demektir. Yazarın konuyu sizden daha iyi bilmesi olasıdır ve doğaldır. Bu nedenle siz ona yaklaştıkça bir eziklik duygusuna kapılırsınız. Fakat herkesin okuyucuya sadece alıcı ucta bir kişi olarak bakmasına meydan vermeminiz. Anlayış iki yönlü bir işlemdir. Öğrenmek boş bir kabı doldurmak demek değildir.

Öğrenci hem kendine hem de öğretmene soru sorar. Hatta öğretmenin dediğini anlayıncaya kadar onunla tartışır. İşte bir kitabı işaretlemek, sizin yazarla olan görüş birliği ya da ayrılıklarınızın tıptıpına bir açıklamasıdır.

Bir kitabı güzelce ve yararlı bir şekilde işaretlemek için çeşitli yol ve yöntemler vardır.

Benim Tuttuğum Yol Şu :

1. Esas noktalarla, önemli ve kuvvetli deyişlerin altını çizmek.

2. Önceden altı çizilmiş olan bir deyişin önemini belirtmek üzere sayfa kenarlarına dikey çizgiler çizmek.

3. Kitaptaki en önemli on yada yirmi deyişi iyice belirtmek için sayfa kenarlarında, idareli olarak, yıldız, asterisk ya da kendine göre başka işaretler kullanmak (Bu tür işaretleri kullandığımız sayfaların alt köşelerini kıvrabilirsiniz. Bu, çoğu modern kitapların üzerine basıldığı sağlam kâğıda zarar vermez ve böylece kitabı raftan istediğiniz zaman aralık köşesi katlanmış sayfayı açar ve anılarınızı tazellersiniz).

4. Yazarın tek bir görüşü geliştirirken ele aldığı noktaların sırasını belirtmek üzere sayfa kenarlarına rakamlar koymak.

5. Kitabın daha neresinde yazarın, işaretilenen nokta ile ilgili başka noktalar ele aldığını belirtmek; çok sayıda sayfalarla birbirlerinden ayrılmış olmalarına karşın yapıları bir kalan görüşleri bağlamak üzere sayfa kenarlarına öteki sayfaların numaralarını yazmak.

6. Önemli sözcük ya da tümceleri çember içine almak.

7. Okunan bölümün kafamızda yarattığı soruları (Belki cevaplarını da) kaydetmek, karışık bir tartışmaya basit bir deyiş haline getirmek, baştan sona kitaptaki bellibaşlı noktaların sırasını, belirtmek üzere sayfanın kenarlarına yada alt ve üst kısımlarına notlar almak.

Ben yazarın üzerine durduğu noktaların ele alınış sırasıyla bir indeksini yapmak üzere kitabın baş ve sonundaki boş sayfalardan yararlanırım.

Baştaki boş sayfalar benim için en önemli olanlardır. Bazı kimseler bunları özenli bir ad yazma yeri olarak kullanırlar. Ben de, özenli düşünceler için ayırıyorum. Kitabı okuyup bitirdikten ve son boş sayfalarda indeksini yaptıktan sonra baş tarafa geçerek kitabın bir bütün olarak (sayfa sayfa, bölüm, bölüm değil, bunu zaten kitabın sonunda yapmış bulunuyorum) temel bir birleşim ve bölüm sırasına göre, bir taslağını çıkarmağa çalışırım. Bu taslak benim için, yapıttan elde ettiğim bilginin bir ölçüsüdür

Siz, eğer kitap işaretlemesine karşı tutucu bir görüşte iseniz, sayfa kenarları, la satır aralarının ve kitabın baş ve sonundaki boş sayfalarının yeterli bir boşluk sağlamadığından yakınabilirsiniz. Güzel, bu takdirde, boyutları kitabinkinden biraz küçük (kitap kenarlarından dışarı çıkmaması için) birkaç kâğıttan yararlanınız. İndeksinizi, taslağınızı, hatta notlarınızı bunlara aldıktan sonra, kâğıtları, devamlı olarak kitabın ön ve art kapakları arkasında saklayınız. Söz konusu kitap işaretleme işinin okumanızı yavaşlatacağını da söyleyebilirsiniz. Doğru, belki de yavaşlatır. Ancak işaretleme nedenlerinden biri de bu. Çoğumuz, okuma hızının zekamız için bir ölçü olduğunu sanırız. Halbuki zekice okumaya özgü bir hız yoktur. Bazı şeylerin hızlı ve rahat, bazıları yavaş yavaş ve çaba harcayarak okuması gerekir. Okumda zekâ belirtisi birbirinden farklı şeyleri, değerlerine göre birbirinden farklı hızlarla okumaktır. Güzel kitaplar söz konusu olunca, önemli olan, okunan kitap sayısından çok sindirilen kitap sayısıdır. (Kendimize mal edebildiğimiz kitap sayısı). Birkaç tane dost bin tanıdıktan iyidir. Sizin de amacı-

nız bu ise, ki bu olmalıdır, iyi bir kitabı okumak bir gazete okumaktan daha çok zaman ve çaba istiyorsa buna sabırsızlanmamalıdır.

Kitap işaretlemesine karşı son bir diyeceğiniz olabilir. Bu kitapları dostlarınıza ödünç veremezsiniz, çünkü notlarınız okuyanların dikkatini saptırır, yırca kendiniz de bunları vermek istemezsiniz zira işaretlenmiş bir nüsha bilimsel bir andıç olup, bunu ödünç vermek bir bakıma aklınızı vermek gibidir.

Eğer dostumuz sizdeki Plutarch's Lives, Shakespeare ya da Federalist Papers'i (Alexander Hamilton, James Madison ve John Jay tarafından yazılan seksen beş makale) okumak isterse ona nezaketle fakat kesinlikle bu kitaplardan birer tane almasını söylersiniz.

Dostumuza arabamızı ya da paltomuzu ödünç olarak verebiliriz, fakat kitaplarımızı veremeyiz çünkü bunlar bizim kafamız ya da kalbimiz olarak bir parçamızdır.

READING IN ENGLISH'ten
Çeviren: NİZAMETTİN ÖZBEK

Unlü bir astronom yazdığı kitap üzerine Zar atılmış, kitap yazılmıştır, ister şimdi okunsun, ister bundan sonra bana vız gelir. Hatta o okuyacak birinin çıkması için yüz yıl bile bekleyebilir, nasıl ki Tanrı benim gibi bir gözlemcinin dünyaya gelmesini 6.000 yıl beklemiştir.

JOHANNES KEPLER